

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN OBNOVLJIVE VIRE

Miha FONDA

**FUNKCIJE GOZDNATIH POVRŠIN OB REKI SAVINJI
V LATKOVSKI GMAJNI**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2006

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN OBNOVLJIVE VIRE

Miha FONDA

**FUNKCIJE GOZDNATIH POVRŠIN OB REKI SAVINJI V LATKOVSKI
GMAJNI**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**THE FUNCTIONS OF WOODED AREAS NEAR THE SAVINJA RIVER
IN THE LATKOVA VAS COMMON LAND**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2006

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega strokovnega študija gozdarstva. Opravljeno je bilo na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Biotehniška fakulteta v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire je za mentorja diplomskega dela imenovala doc. dr. Janeza Pirnata, za recenzenta pa prof. dr. Andreja Bončina.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik:

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Član: doc. dr. Janez Pirnat

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Član: prof. dr. Andrej Bončina

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela.

Miha Fonda

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	GDK 627.1(043.2)
KG	gozd s posebnim namenom/funkcije gozda/latkovska gmajna/reka Savinja
AV	FONDA, Miha
SA	PIRNAT, Janez (mentor)
KZ	SI – 1000, Ljubljana, Večna pot 83
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire
LI	2006
IN	FUNKCIJE GOZDNATIH OSTANKOV OB REKI SAVINJI V LATKOVSKI GMAJNI
TD	Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP	X, 46 str., 5 pregl., 11 sl., 2 pril., 16 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Vloga gozdnatih ostankov (gozdne zaplate, koridor obvodne drevnine, travnik z gozdnim drevjem) je tem večja, čim bolj izrazito je človek preoblikoval naravo oziroma čim več gozdov je izkrcil in spremenil prvotno rabo zemljišča. V diplomskem delu smo obravnavali spremembe, ki so se zgodile od leta 1825 do danes. Naša osnovna enota, Latkovska gmajna, je bila skozi leta podvržena velikim vplivom. Pritiski zaradi urbanizacije, industrije, infrastrukture in kmetijstva so podobo krajine precej spremenili, danes pa je obremenjena tudi z obiskovalci in urbanizacijo. Ob podpori Zavoda za gozdove Slovenije in občine Prebold lahko status teh gozdov trajno uredimo z odlokom o razglasitvi gozdov s posebnim namenom. Tako bo postalo upravljanje prilagojeno potrebam ljudi, z dodatnimi ukrepi pa bomo krepili socialne in ekološke funkcije gozdov.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs

DC GDK 627.1(043.2)

CX forest with a special purpose/functions of the forest/Latkova vas common land/
river Savinja

AU FONDA, Miha

AA PIRNAT, Janez (supervisor)

PP SI – 1000, Ljubljana, Večna pot 83

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Forestry and
Renewable Forest Resources

PY 2006

TI THE FUNCTIONS OF WOODED AREAS NEAR THE SAVINJA RIVER IN
THE LATKOVA VAS COMMON LAND

DT Graduation Thesis (Higher professional studies)

NO X, 46 p., 5 tab., 11 fig., 2 ann., 16 ref.

LA sl

AL sl/en

AB The more the man has interfered into the nature, the more land he has deforested
and the more he has changed the original use of land, the greater is the role of
different wooded areas, namely the riparian forest corridors, grassland with forest
trees etc. Therefore, the diploma thesis discusses the changes occurring from 1825
up to now. The main unit of researching, the Latkova vas common land, has been
influenced in the great deal. The pressures of the urbanisation, industry,
infrastructure and agriculture have changed the image of the region, which also
today is burdened by visitors and urbanisation. With the help of the national
institution of forests (Zavod za gozdove Slovenije) and the Prebold municipality,
the status of these forests could be permanently regulated with the decree of the
forests with a special purpose. In this way, the managing will be adjusted to the
needs of people. Furthermore, with additional measures, it will be possible to
strengthen the social and ecological functions of the forests.

KAZALO VSEBINE

	Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
	Key words documentation (KWD)	IV
	Kazalo vsebine	V
	Kazalo preglednic	VIII
	Kazalo slik	IX
	Kazalo prilog	X
1	UVOD	1
2	NAMEN IN DELOVNE HIPOTEZE	2
3	METODE DELA	3
3.1	TERENSKO DELO	3
3.2	KABINETNO DELO	3
4	MEJE OBMOČJA IN KRATEK OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	5
4.1	MEJE OBMOČJA	5
4.2	KRATEK OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	6
5	POGLED V ZGODOVINO LATKOVSKKE GMAJNE	8
6	STANJE GOZDNATIH POVRŠIN V LATKOVSKI GMAJNI	10
6.1	PRVOBITNI GOZDOVI IN PROCESI KRČITVE	10
6.2	GOSPODARJENJE Z GOZDOVI	10
6.2.1	Zasebni gozdovi	11
6.2.2	Državni in občinski gozdovi	12
6.2.3	Javna gozdarska služba	12
6.3	LASTNIŠTVO GOZDOV	13
6.3.1	Vrste lastništva	13
6.3.2	Struktura zasebne gozdne posesti	13
6.4	GOZDNE ZAPLATE	14
6.4.1	Gozdna zaplata št. I.	14
6.4.2	Gozdna zaplata št. II.	14
6.4.3	Gozdna zaplata št. III.	15

6.4.4	Gozdna zaplata št. IV.	15
6.5	TRAVNIK Z GOZDNIM DREVJEM	15
6.6	KORIDOR OBVODNE DREVNINE	16
7	DOLOČITEV IN OVREDNOTENJE FUNKCIJ GOZDOV	17
7.1	EKOLOŠKE FUNKCIJE	18
7.1.1	Varovanje gozdnih zemljišč in sestojev	18
7.1.2	Hidrološka funkcija	19
7.1.3	Biotopska funkcija	20
7.1.4	Klimatska funkcija	22
7.2	SOCIALNE FUNKCIJE	23
7.2.1	Rekreacijska funkcija	23
7.2.2	Estetska funkcija	24
7.2.3	Funkcija varovanja naravna in kulturne dediščine in drugih vrednot okolja	26
7.2.4	Higiensko-zdravstvena funkcija	26
8	TEMELJNI PROBLEMI V LATKOVSKI GMAJNI	29
8.1	NEUGODNA LASTNIŠKA STRUKTURA	29
8.2	NEUREJEN PRAVNI STATUS GOZDOV	30
8.3	NEUSTREZNO GOSPODARJENJE	30
8.4	OBREMENITVE GOZDOV	30
8.4.1	Obiskovalci	30
8.4.2	Divja odlagališča, deponija gradbenega materiala	31
9	STRATEGIJA UPRAVLJANJA Z GOZDOVI V LATKOVSKI GMAJNI	32
9.1	UREDITEV PRAVNEGA STATUSA	32
9.2	DOLGOROČNO REŠEVANJE PROBLEMATIKE LASTNIŠTVA	34
9.3	VARSTVENI REŽIM	35
9.4	GOSPODARJENJE Z GOZDOVI V LATKOVSKI GMAJNI	35
9.4.1	Splošne smernice za prilagojeno gospodarjenje	36
9.4.2	Posebne smernice	37
9.4.2.1	Varovanje gozdnih zemljišč in sestojev (varovalna funkcija)	37
9.4.2.2	Rekreacijska in estetska funkcija	37
9.4.2.3	Biotopska funkcija	37
9.5	RAZVIJANJE REKREACIJSKIH POTENCIALOV GOZDOV	38
9.6	ZAGOTOVITEV STALNEGA VIRA FINANCIRANJA	38
10	PREDLOGI KONKRETNIH PROJEKTOV	40

11	PREDLOG OSNUTKA ZA RAZGLASITE GOZDOV S POSEBNIM NAMENOM	42
12	ZAKLJUČEK	43
13	VIRI	45
13.1	CITIRANI VIRI	45
13.2	DRUGI VIRI	46
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	Str.
Preglednica 1 Vrste lastništva	13
Preglednica 2 Struktura zasebne gozdne posesti	13
Preglednica 3 Struktura drevesnih vrst po debelinskih stopnjah v latkovski gmajni	16
Preglednica 4 Stopnja poudarjenosti funkcij in način gospodarjenja	17
Preglednica 5 Funkcije gozdov z ovrednoteno stopnjo poudarjenosti in površino	28

KAZALO SLIK

	Str.
Slika 1 Zemljevid Latkove vasi	5
Slika 2 Proces krčenja gozdov v latkovski gmajni	11
Slika 3 Gozdovi in koridorji obvodne drevnine, ki poraščajo bregove Savinje, imajo pomembno varovalno vlogo	19
Slika 4 Ostanki gozdov ob Savinji predstavljajo pomemben biotopski koridor v ravninski pokrajini	21
Slika 5 Gozdovi blagodejno vplivajo na kmetijske površine	23
Slika 6 Sprehajalna pot ob Savinji	24
Slika 7 Zrcalna podoba obvodnega koridorja v Savinji	25
Slika 8 Gozdovi blažijo negativne vplive hrupa in prahu	27
Slika 9 Mačehovski odnos go gozdov se še vedno kaže v divjih odlagališčih in deponijah gradbenega in odpadnega materiala	31
Slika 10 Manjše vodne površine imajo pomembno vlogo pri ohranjanju vrstne pestrosti	38
Slika 11 Na novo sanirana brežina, ki jo je potrebno pogozditi	40

KAZALO PRILOG

Priloga A Karta rabe tal v obravnavanem območju

Priloga B Karta konkretnih projektov

1 UVOD

Območje spodnje Savinjske doline je že staro naselitveno območje. Prebivalci tega predela so zaradi ugodnih razmer za bivanje tu postavili številna naselja. Pokrajina je ravna, tla bogata in klima primerna za agrarne dejavnosti. Tako se je razvila tipična agrarna krajina, v kateri prevladujejo kmetijsko-njivske površine, so se pa ob strugi reke Savinje še uspeli obdržati gozdovi oziroma površine, ki imajo gozdni karakter s pasovi drevja, kjer ti gozdovi odigrajo pomembno vlogo. Redki gozdnati ostanki imajo v takšnih območjih izreden pomen. Predstavljajo sicer le ostanke naravne vegetacije, ki pa je izredno pomembna za uravnavanje naravnih regulacijskih mehanizmov v spremenjenem okolju.

Ob strokovni podpori Zavoda za gozdove Slovenije OE Celje in v sodelovanju z občino Prebold želimo ustrezno urediti status teh gozdov in površin poraslih z gozdnim drevjem. Trajno rešitev je možno zagotoviti le s sprejemom odloka o razglasitvi gozdov s posebnim namenom v občini Prebold. Po določilih Zakona o gozdovih (1993) lahko lokalna skupnost razglasi gozdove s posebnim namenom, če je izjemna poudarjenost funkcij gozdov v interesu lokalne skupnosti.

Stanje gozdov v latkovski gmajni kaže, da se bomo pri gospodarjenju in upravljanju s temi gozdovi srečevali z vrsto nerešenih problemov in ovir. Po mnenju lastnikov je gozd njihova lastnina, s katero pa jim ni treba gospodariti. V primeru razglasitve gozdov s posebnim namenom bo lahko problem odkup teh gozdov. Drugo skrajnost predstavljajo ljudje, ki menijo, da lahko gozdove kot javno dobrino onesnažujejo, v njih kopljejo pesek in gramoz ter odlagajo odpadni in gradbeni material. Gozdove pa lahko obremenjujejo tudi sprehajalci, nabiralci in rekreativci. Da bi bilo gospodarjenje in upravljanje prilagojeno potrebam ljudi, bo potrebno izvesti vrsto ukrepov, ki so nujni za izboljšanje stanja gozdov in za krepitev socialnih in ekoloških funkcij gozdov.

2 NAMEN NALOGE IN DELOVNE HIPOTEZE

Gozdovi ob reki Savinji so še zadnji ostanki ravninskih gozdov, ki so zaradi urbanizacije in agrarnih posegov čedalje bolj ogroženi. Z odlokom o razglasitvi gozdov s posebnim namenom bi to stanje gozdov bistveno izboljšali, kar je v interesu ZGS OE Celje in občine Prebold. Ker njihov pravni status še ni dorečen, lahko s pomočjo tega diplomskega dela spodbudim in okrepi misel na ureditev statusa teh gozdov.

Namen diplomskega dela je:

- ovrednotiti ohranjenost in negovanost posameznih gozdov v izbranem področju,
- določiti in podrobno ovrednotiti funkcije gozdov,
- opredeliti vrste lastništva gozdov,
- opredeliti temeljne probleme in strategije upravljanja z gozdovi,
- podati predloge za ohranitev in morebitne izboljšave okolja,
- predstaviti spremembe v pregledni kartni obliki,
- predlog osnutka za razglasitev gozdov s posebnim namenom.

Delovne hipoteze so:

- površine gozdov so se zaradi urbanizacije in agrarnih posegov v zadnjem času bistveno zmanjšale,
- v zadnjih dvestotih letih je proces fragmentacije pomembno posegel v ostanke ravninskih gozdov,
- zaradi načrtovanja širjenja naselij in obenem večanja števila prebivalstva se bodo obremenitve gozdov še stopnjevale,
- s sprejemom odloka o razglasitvi gozdov s posebnim namenom bi lahko izboljšali stanje gozdov in jih zavarovali pred nadaljnjo fragmentacijo in krčitvami.

3 METODE DELA

Pred začetkom zbiranja literature sem se moral odločiti, kaj bo osnovna enota obravnave. Odločil sem se za latkovsko gmajno, ki pokriva severovzhodni del občine Prebold. Nato je bilo potrebno zbrati in pregledati strokovno literaturo, ki je obsegala:

- literaturo o zgodovini latkovske gmajne
- strokovno literaturo o vrstah obremenitev gozdov
- strokovno literaturo o funkcijah in vlogah gozdov
- gozdnogospodarski načrt GGE Žalec, 1996–2005
- kartne priloge gozdnogospodarskih načrtov GGO Žalec, 1996–2005
- franciscejski kataster iz leta 1825

3.1 TERENSKO DELO

Terenski ogledi latkovske gmajne so potekali poleti 2005, namenjeni so bili predvsem pregledu območja in preučitvi površin in razporeda ostankov gozdov v obravnavanem območju ter popisu drevesnih vrst.

S pomočjo digitalnih ortofoto posnetkov (M 1 : 5000) in TTN (M : 5000) sem ugotavljal, katere površine z gozdnim karakterjem danes še sodijo v gozd in katere ne. Ugotovljene spremembe zaradi posegov v prostor sem vnesel kot popravek v karto. Ocena obsega površin s spremenjeno rabo tal na terenu in vris v karto sta bila izvedena okularno, s subjektivno oceno, pri čemer sem se opiral na oprijemljive orientacijske elemente krajine (ceste in kolovozi, oblika gozdnega roba, drevje na travnikih), ki se pokrivajo na DOF in v naravi. Dobljene podatke smo računalniško obdelali na ZGS OE Celje.

3.2 KABINETNO DELO

Moje delo je obsegalo prikaz krčitev gozdov v obravnavanem območju od leta 1825 do danes, saj so se v tem času namreč zgradile večje tovarne, infrastrukturni objekti in število prebivalcev se je močno povečalo. Izdelal sem tudi karto rabe tal v obravnavanem območju

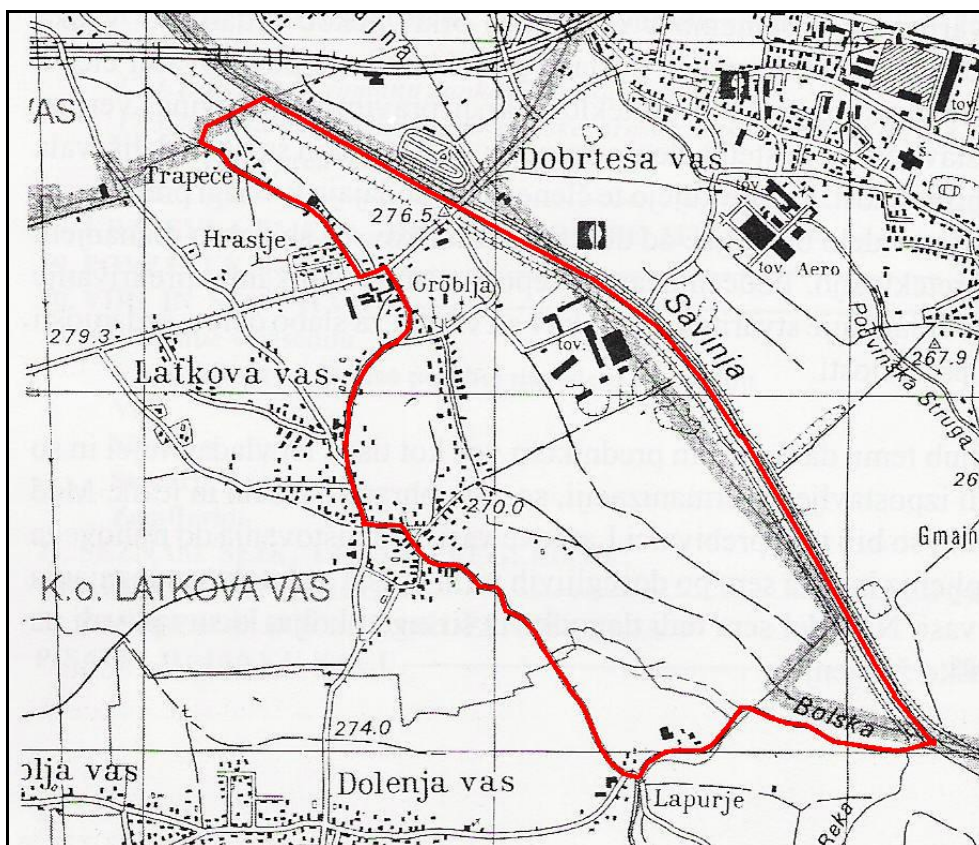
(priloga A). Podatke o lastnikih sem pridobil iz podatkov v internem indeksu Zavoda za gozdove Slovenije OE Celje, KE Žalec.

Računalniška obdelava podatkov in tiskanje kart je potekalo na Zavodu za gozdove Slovenije OE Celje. Pri prikazu stanja gozdov leta 1852 sem za podlago uporabil franciscejski kataster v merilu 1 : 2880, pri prikazu gozdov pred tridesetimi leti pa sem uporabil TTN Celje 24, 25 v merilu 1 : 5000. Karte sem zaslonsko digitaliziral s programom MapInfo Professional 5.0. Pri določevanju meja parcel in gozda sem uporabil digitalne podatke o katastarskih mejah Geodetske uprave Slovenije. Pri digitaliziranju sem uporabil podlage Zavoda za gozdove OE Celje. Pri izdelavi karte rabe tal sem si pomagal z digitalnimi ortofoto posnetki (DOF) iz leta 2000–2001 v merilu 1 : 5000 in nasveti zaposlenih na ZGS OE Celje.

4 MEJE OBMOČJA IN KRATEK OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

4.1 MEJE OBMOČJA

Meje obravnavanega območja potekajo na vzhodni strani po reki Savinji, na severni strani po katastrski meji Latkova vas, na zahodni strani po lokalni cesti Orla vas–Latkova vas–regionalna cesta Latkova vas–Prebold (do Juhartove kmetije)–lokalna cesta Latkova vas–Sveti Lovrenc (Lapurje) in po južni strani po reki Bolski (od Lapurskega mostu do sotočja rek Savinje in Bolske). Skupna površina obravnavanega dela znaša 139,95 ha, delež gozdov je 7,5 %.

Slika 1: Zemljevid Latkove vasi, M 1 : 30 000 (rdeča obroba predstavlja meje obravnavanega območja) (Dolinar, 2004)

4.2 KRATEK OPIS OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Oblikovanje celotne doline in s tem tudi obravnavanega območja datira v obdobje terciarja, ko je v to dolino segal zaliv Panonskega morja. Ostanki oziroma usedline so opazne na gričevnatem obrobju doline, medtem ko je dno doline kvartarna ravan, prekrita s kar nekaj metrov debelo plastjo proda. Le-tega je odložila reka Savinja kot prostran vršaj v ledeni dobi. Na tem vršaju so se razvila evtična rjava tla (Spodnja Savinjska ..., 1994).

Na večjem delu obravnavanega območja najdemo prodno in sušno ravnico, na kateri prevladujejo zlasti kmetijske površine in pa redki ostanki površin z gozdnim karakterjem. Te površine porašča danim razmeram primerna vegetacija (borovje in hrastovje). Pojav takšnih oblik vegetacijskega pokrova seveda ni povezan samo s talno podlago, temveč ima velik vpliv tudi klima. Glede na prepletanje padavinskega in temperaturnega režima pripada obravnavano področje, tako kot cela Savinjska dolina, v rajon klimatskega območja vzhodnega dela osrednje Slovenije. Pojavlja se vpliv tako alpske, celinske kot tudi mediteranske klime. Povprečne letne temperature so tako od 8,5 °C do 9,2 °C. Pozimi se pogosto pojavljajo temperaturni obrati (inverzija), sicer pa je najnižja povprečna temperatura v januarju, in sicer –2 °C. Megla se pojavlja zelo različno, saj traja v dolini od 15 do 77 dni, še največ v jeseni in pozimi.

Letni obseg padavin je okoli 1100 do 1500 mm. Glede na ta obseg spada dolina v območje celinskega podnebja. Najbolj deževen mesec je junij, sledi mu julij, nato oktober in november, sušni termini pa nastopijo v februarju ter v januarju. V letu je padavinskih dni povprečno od 140 do 150, od tega 20 do 38 snežnih dni. Sneg traja od sredine novembra do prve dekade februarja, kar ni značilno za ta tip podnebja. Pojavljajo se namreč večja odstopanja od tega termina. Najbolj pogost veter je zahodnik, ki piha preko celega leta, spomladi se pojavlja tudi vzhodni veter, poleti pa južni.

Savinja ima brez dvoma velik vpliv na klimo tega obravnavanega območja. Dolžina obravnavanega dela vzdolž reke je 2660 metrov (po meritvi na karti 1 : 5000), razlika med nadmorskimi višinami pa je samo 11 metrov. Po meritvah na vodomernih postajah in pritokih, ki se stekajo v Savinjo do obravnavanega območja, je pretok približno okrog 28

m³/s. Povprečen strmec struge v tem odseku je le 3,2%, kar pomeni, da je to dejansko območje odlaganja materiala. Rezultati tega odlaganja so pogosta prodišča in tolmoni, kar daje tako rečnemu kot tudi obrečnemu živalstvu posebne razmere za življenje. Pa ne le živalstvo, tudi človek je znal to odlaganje naplavin v preteklosti na večjih mestih krepko izkoristiti.

Glede na podatke pa ima Savinja izredno razdiralno moč in to zlasti ob nenadni zimski odjugi ali pa ob močnem deževju. Tako je Savinja poplavljala in razkazovala svojo razdiralno moč skozi zgodovino mnogokrat, nazadnje ob poplavi leta 1999, ko je pod jezom odnesla desni breg in tako poplavlala precejšni del obravnavanega območja. Vsi ti pogosti razdiralni vplivi Savinje so vplivali na to, da so Savinjo že v letih 1876 do 1893 regulirali. Z regulacijo Savinje se je znatno znižal nivo talne vode, kar je že tako prodnati sušni del Savinjske doline še bolj izsušil (Dolinar, 2004).

5 POGLED V ZGODOVINO LATKOVSKJE GMAJNE

Latkova vas je ravninska naselbina. Do začetka 19. stol. se je med vasjo in zaselkom na severu razprostirala gmajna. Jedro vasi z osrednjim vaškim prostorom, ki ga obkrožajo domačije z ozkimi parcelami, so zasnovali izven cest, ki povezujejo sosednje vasi s prometnico Celje–Ljubljana. Iz njenega središča vodijo poti na polja, travnike in gmajno.

Graščaki – fevdalci so ob nastanku naselbin svojim podložnikom dodelili nekaj rodovitne zemlje. Nerodoviten svet, ki so mu rekli, da je »gemein«, in je bil last zemljiškega gospoda, so podložniki dobili za skupno koriščenje, predvsem za pašo, sečnjo drv in nasteljo. Iz besede »gemein«, ki je nemška in ima več pomenov, npr. skupno dobro, slabo, navadno, običajno itd., je nastala beseda gmajna. Glede na skupno vaško upravljanje in uporabo bi bili boljši izrazi soseski ali vaški pašniki, soseska ali vaška zemlja in soseska ali vaška posestna skupnost (Dolinar, 2004).

Latkovska gmajna je bila do sredine 15. stol. v posesti Celjskih grofov. Novi gospodarji Habsburžani so jo dodelili žovneški gosposčini. Za koriščenje gmajne so Latkovčani leta 1550 plačali gosposčino 8 goldinarjev in 34 krajcarjev, posameznik pa je moral oddati še po dva kopuna. Občasno je zemljiški gospod dopustil, da so podložniki v gmajnah izsekali grmovje in postavili hišo z vrtom ter manjšo njivo; takšen svet so imenovali novine. Leta 1768 je cesarica Marija Terezija izdala odlok o razdelitvi gmajn med podložnike glede na velikost kmetij. V Latkovi vasi so gmajno razdelili šele leta 1907. Leta 1825 so gmajnam, soseski zemlji, cestam in vodotokom dodelili parcelne številke. Leta 1880 je imela vaška skupnost 57 hektarjev zemlje, po regulaciji Savinje leta 1893 100 ha, vsa vas pa 589 ha površin. Na čelo vaške skupnosti je bil vsako leto na novo izvoljen vaški sodnik/rihter, njegov znak sta bila helebarda in rog. Sestanke je skliceval do leta 1926 običajno dvakrat letno, na veliki petek in jeseni. Po predhodnih meritvah so decembra 1906 razdelili gmajne v katastrski občini Latkova vas na 392 delov. Zemljo so dodelili 73 kmetijam, tako da so večje kmetije dobile več površin (Dolinar, 2004).

Prvotno ime gmajna je ohranil svet na desni strani reke Savinje od grobeljskega mostu do izliva Bolske v Savinjo. To območje, ki je bilo preprejeno z mrtvicami, poraščeno z bori,

topoli, jelšami, hrasti in raznim grmičevjem, so novi lastniki delno izsekali. Z redno košnjo (do dvakrat letno) in občasnim gnojenjem s hlevskim gnojem so večino pašnikov spremenili v travnike ter tu in tam zasadili sadno drevje, nekaj površin pa so preorali v njive. Na prodnatem območju so v gramoznicah kopali mivko, pesek, gramoz in kamenje za gradnjo hiš, s slabšim gramozom in kamenjem pa so posipavali kolovoze. Na severu gmajne, kjer so prvotno kopali gramoz, so po letu 1972 zgradili industrijske objekte gradbenega podjetja Schiedel. Da bi zavrli nadaljnje onesnaževanje gmajne, so leta 2001 južno od gradbenega podjetja Schiedel uredili zbirališče odpadkov.

6 STANJE GOZDNATIH POVRŠIN V LATKOVSKI GMAJNI

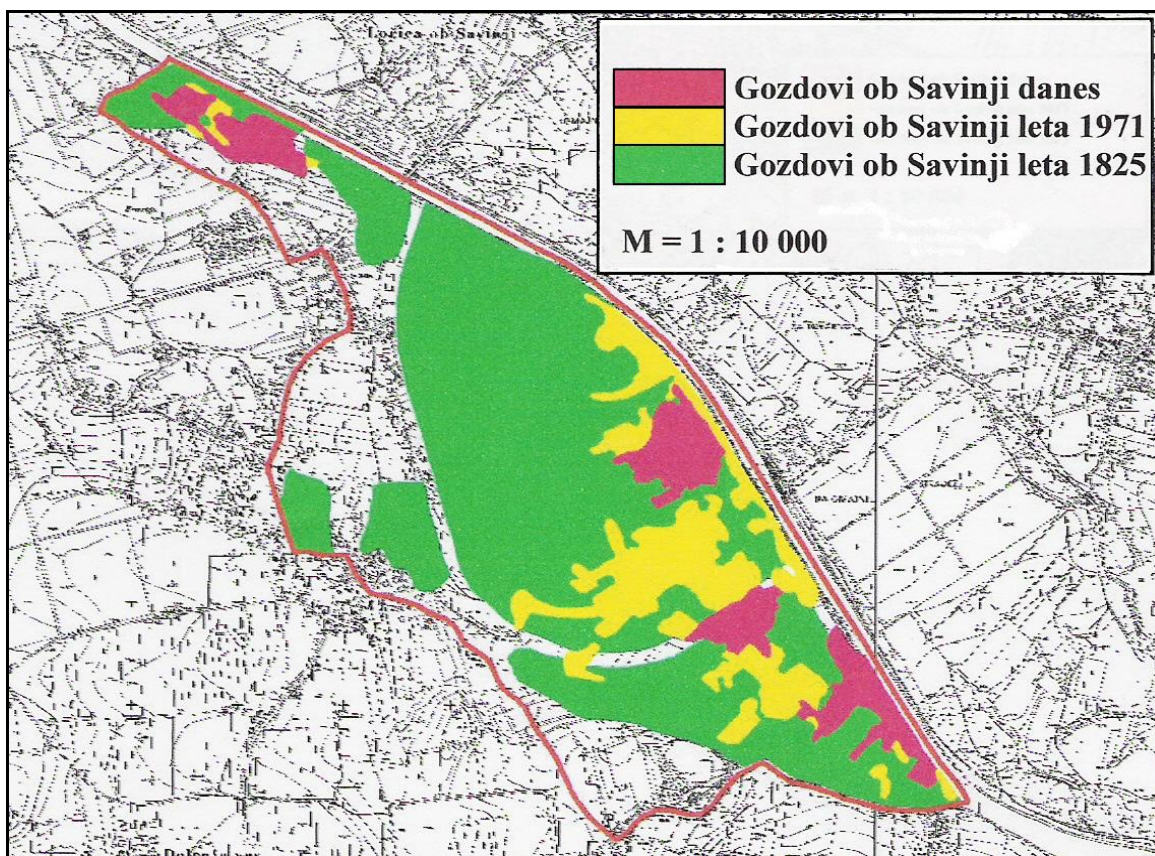
6.1 PRVOBITNI GOZDOVI IN PROCESI KRČITVE

Preden je začel človek aktivneje spreminjati svoje življenjsko okolje, je bil prostor, ki ga obravnavam, skoraj v celoti poraščen z gozdovi. To so bili zlasti gozdovi gradna in belega gabra (*Quercus-Carpinetum*), o čemer pričajo tudi nekatera ledinska imena, npr. Hrastje.

Prvi natančni podatki o rabi tal v latkovski gmajni segajo v leto 1825, ko je bil izdelan franciscejski kataster v merilu 1 : 2880. Iz te karte so razvidne gmajne in površine z gozdnim karakterjem, tako da so leta 1825 površine z gozdnim karakterjem v latkovski gmajni obsegale 98,02 ha. Do velikih sprememb je prišlo v letih 1876–1893 z regulacijo reke Savinje in leta 1907, ko so gmajne razdelili, jim določili parcelne številke ter jih dodelili kmetom. Ti so gozdne površine postopno krčili in jih spreminjali v kmetijske površine, tako da so leta 1971 površine z gozdnim karakterjem znašale le še 24,42 ha. Zaradi načrtovanja širjenja naselij in posledično večanja števila prebivalstva ter zaradi procesa fragmentacije je današnje stanje površin gozdov le še 10,59 ha. Gre predvsem za manjše gozdne otoke, ki so bili ohranjeni do danes po naključju ali pa zaradi neprimernega terena. Zaradi stalno prisotnega človekovega vpliva je danes precej spremenjena sestava teh gozdov (Vočko in Kugler, 1995).

6.2 GOSPODARJENJE Z GOZDOVI

Današnje stanje gozdov v latkovski gmajni je, kot je bilo že omenjeno, v veliki meri odsev preteklega gospodarjenja z njimi. Na način gospodarjenja z gozdom in gozdnim prostorom je vplivalo predvsem prevladovanje zasebne gozdne posesti.

Slika 2: Proces krčenja gozdov v latkovski gmajni (vir: ZGS OE Celje)

6.2.1 Zasebni gozdovi

Zasebni gozdovi so močno razdrobljeni na veliko število parcel in gozdnih posestnikov. Majhna gozdna posest posameznim lastnikom ne omogoča dolgoročno usmerjenega in trajnega gospodarjenja. Le-to je zaradi dolgega proizvodnega obdobja, ki praviloma presega dolžino ene človeške generacije, nujno. Gospodarjenje z majhno gozdno posestjo je pogosto podvrženo kratkoročnim interesom lastnikov, ki se kažejo v pogostih prehitrih in premočnih posegih v gozd. Posledice so degradirani sestoji in slabo izkoriščena produktivna sposobnost rastišča.

V preteklosti je bilo pogosto steljarjenje. Gre za odnašanje rastlinskega opada, predvsem listja iz gozda, ki so ga potem kmetje uporabljali za steljo živini. Negativnih posledic se mnogi kmetje še danes ne zavedajo.

Stihijsko gospodarjenje in stelarjenje v zasebnih gozdovih sta bistveno vplivala na stanje gozdov. Posledice so vidne v spremenjenosti vrst gozdov. Skozi desetletja je namreč prišlo do njihove regresije, tako so naravno prisotne in prevladujoče gozdove hrasta in belega gabra zamenjali razvojno nižji sekundarni borovi gozdovi.

6.2.2 Državni in občinski gozdovi

Državnih in občinskih gozdov je v latkovski gmajni malo, njihova površina znaša 3,57 ha. Zaradi majhnosti in razpršenosti parcel se v teh gozdovih niso izvajali posebni gojitveni in varstveni ukrepi, tako da se z njimi ni skoraj nič gospodarilo.

6.2.3 Javna gozdarska služba

Po letu 1993, ko je bil sprejet nov Zakon o gozdovih (1993, 2002), je prišlo do reorganizacije v gozdarstvu. Novo ustanovljen Zavod za gozdove Slovenije je prevzel vso strokovno delo v gozdovih, ne glede na lastništvo. Osnovne dejavnosti zavoda so načrtovanje razvoja gozdov, gojitev in varstvo gozdov ter izbira drevja za posek (odkazilo). Temeljna načela gospodarjenja z gozdovi so sonaravnost, trajnost in večnamenskost. Za gozdove v latkovski gmajni skrbijo gozdarji Zavoda za gozdove Slovenije, Krajevna enota Žalec.

Kljub jasnim zakonskim opredelitvam in dobro organizirani javni gozdarski službi je gospodarjenje v zasebnih gozdovih v latkovski gmajni še vedno neustrezno glede na njihov pomen. Glavni vzroki so v razdrobljeni gozdni posesti, ki onemogoča dolgoročno gospodarjenje, ter v nezadovoljivem in prepočasnem sankcioniranju neodobrenih posegov v gozd.

6.3 LASTNIŠTVO GOZDOV

6.3.1 Vrste lastništva

Na območju gozdov v latkovski gmajni prevladujejo gozdovi v zasebni lasti. Spodnja tabela prikazuje lastništvo po posameznih vrstah in površinah:

Preglednica 1: Vrste lastništva

Vrste lastništva	Površina gozdov (ha)	Število parcel
Gozdovi v zasebni lasti	7,02	77
Državni in občinski gozdovi	3,57	30
SKUPAJ	10,59	107

6.3.2 Struktura zasebne gozdne posesti

Temeljni značilnosti prevladujočih zasebnih gozdov v latkovski gmajni sta veliko število lastnikov ter majhna povprečna velikost parcele. Oboje se kaže v veliki razdrobljenosti gozdov. Osnovni podatki so naslednji:

Preglednica 2: Struktura zasebne gozdne posesti

Površina zasebnih gozdov	7,02 ha
Število lastnikov	35
Število parcel	77
Povprečna velikost gozdne posesti	0,20 ha
Povprečna velikost parcele	0,10 ha

6.4. GOZDNE ZAPLATE

Gozdne zaplate so kot ostanek nekdanje gozdne matice dober pokazatelj naravnih in družbenih dejavnikov, ki oblikujejo krajino. Zaplata je relativno homogena nelinearna površina, različna od okolice. Zaplata je del krajinskoekološke infrastrukture in ima pomembno vlogo pri revitalizaciji in oblikovanju krajine v prihodnje (priloga A),(Fajon, 2004).

6.4.1 Gozdna zaplata št. I.

Gozdna združba: 80 % *Vaccinio-Vitis Ideae-Pinetum*, 20 % *Querco-Carpinetum V.luzula*,
Drevesne vrste: 66 % rdeči bor, 20 % graden, 10 % smreka, 2 % topol, 2 % breza,
Površina: 2,62 ha, št. lastnikov: 7, lesna zaloga: 250 m³/ha.

Stanje 2005: tanjši debeljak z drevesno sestavo: 40 % graden, 35 % rdeči bor, 10 % črni topol, 5 % lipa, 5 % veliki jesen, 2 % češnja, 2 % beli gaber, 1 % smreka; nenegovani sestoj; slaba zasnova; slaba kakovost; pomlajevanje – posamično.

6.4.2 Gozdna zaplata št. II.

Gozdna združba: 100 % *Querco Robori-Carpinetum*,
Drevesne vrste: 80 % rdeči bor, 15 % graden, 4 % smreka, 1 % trepetlika, 1 % vrba,
Površina: 3,24 ha, št. lastnikov: 9, lesna zaloga: 300 m³/ha.

Stanje 2005: starejši drogovnjak črnega bora 80 % s primesjo gradna 10 %, črnega topola 5 %, češnje 1 %, lipe 1 %, belega gabra 1 %, bele vrbe 1 % in velikega jesena 1 %; nenegovani sestoj; slaba zasnova; pomlajevanje – posamično.

6.4.3 Gozdna zaplata št. III.

Gozdna združba: 80 % *Alnetum Glutinoso-Incaneae*, 20 % *Querco Robori-Carpinetum*,

Drevesne vrste: črna jelša 37 %, graden 28 %, črni topol 16 %, dob 12 %, smreka 5 %, rdeči bor 3 %,

Površina: 1,80 ha, št. lastnikov: 7, lesna zaloga: 150 m³/ha.

Stanje 2005: raznodoben sestoj z drevesno sestavo: graden 30 %, črni topol 20 %, dob 15 %, rdeči bor 15 %, 5 % črna jelša, 5 % češnja, 5 % veliki jesen, 3 % lipa, 2 % trepetlika; nenegovan sestoj; slaba zasnova; slaba kakovost; slabo pomlajevanje.

6.4.4 Gozdna zaplata št. IV.

Stanje 2005: tanjši debeljak z drevesno sestavo: 40 % veliki jesen, 30 % črni topol, 10 % graden, 10 % dob, 8 % trepetlika, 1 % češnja, 1 % lipa; nenegovan sestoj, slaba kakovost; pomlajevanje – posamično.

Površina: 2,93 ha, št. lastnikov: 12, lesna zaloga 300 m³/ha.

6.5 TRAVNIK Z GOZDNIM DREVJEM

Travnik z gozdnim drevjem predstavljajo travniške površine, na katerih se v obliki manjših ali večjih šopov ter posamičnega drevja pojavlja gozdno drevje. Lastniki tem površinam v preteklosti niso posvečali velikega zanimanja, zato so bile prepuščene zgolj naravnemu razvoju. Skupna površina znaša 6,66 ha, število dreves 384.

Preglednica 3: Struktura drevesnih vrst po debelinskih stopnjah v latkovski gmajni

Debelinska stopnja	DREVESNE VRSTE									
	č. topol	lipa	v. jesen	dob	češnja	bor	č. jelša	g. javor	oreh	b. vrba
3	14	22	15	9	5	3			2	5
4	12	19	12	8	7	4	2	2	2	9
5	11	12	9	7	4	4	5	2	3	
6	9	11	7	9	8	5	2	3	1	2
7	6	5	5	8	5	5	3	3	1	2
8	4	7	5	6	4	2	3			
9	2	2	4	5	1	4		1		
10	1	1	2	2	1	2		1	1	2
11	1	1	1	2		2				2
12	1			1		1				
SKUPAJ	61	80	60	57	35	32	15	12	10	22

6.6 KORIDOR OBVODNE DREVNINE

Drevo ob vodi ostaja pomemben krajinski element in ima številne vloge. Žal se do sedaj ni kaj dosti gospodarilo s to vrsto drevnine, bila je prepuščena bolj ali manj stihijskemu razvoju. Za trajno prisotnost in obnovo ali celo za kakšno sistematično gospodarjenje ni do sedaj skrbel nihče (Pirnat, 1994).

Površina koridorja obvodne drevnine v obravnavanem območju je 4,92 ha, dolžina: 3200 m, širina koridorja je 10–20 m. V strukturi lesne zaloge prevladuje bela vrba (35 %), črni topol (25 %), rdeči bor (15 %), dob (10 %), črna jelša (5 %) in lipa (5 %), zastopane pa so še češnja (3 %), gorski javor (1 %) in breza (1 %). Večina koridorja obvodne drevnine je nastala po naravni poti, to je iz semena. Na manjšem odseku brežine so po poplavih leta 1990 zasadili manjše število črnega bora. Lesna zaloga koridorja obvodne drevnine znaša 120 m³/ha, povprečna višina 18 m.

7 DOLOČITEV IN OVREDNOTENJE FUNKCIJ GOZDOV

Eno od treh načel sodobnega gozdarstva poleg sonaravnosti in trajnosti je načelo večnamenskosti gozdov, ki pomeni hkratno uresničevanje več vlog gozda na istem mestu. Večnamenskost pomeni dobro poznavanje funkcij in vlog gozda (v teoriji in praksi), sicer ne moremo govoriti o optimalnem gospodarjenju z gozdom. Zaradi lege, ki jo imajo gozdovi v močno poseljeni in urbanizirani spodnji Savinjski dolini, imajo funkcije teh gozdov še posebno pomembno vlogo in predstavljajo pomembno osnovo pri načrtovanju gospodarjenja z gozdovi tega področja.

Pojem funkcija gozda predstavlja vpliv gozda, ki je neodvisen od človekove prisotnosti, pojem vloga gozda pa nekaj, kar človek v danih razmerah od gozda pričakuje (Hostnik, 1996). Razdelimo jih lahko na dva sklopa:

- ekološke (okoljske),
- socialne funkcije.

Proizvodna funkcija gozda (pridobivanje lesa) je v teh gozdovih sekundarnega pomena.

Potrebe po gozdovih so lahko neposredno izražene s strani koristnikov (npr. rekreacijska, estetska vloga) ali pa javnost zaradi neosveščenosti in nezainteresiranosti po njih še ne postavlja zahtev. Kljub temu pa so te funkcije (ki so predvsem okoljetvornega značaja, npr. varovalna, klimatska, biotopska, hidrološka ...) zelo pomembne že danes. Glede na pomembnost funkcije oz. vloge gozda, ki se izraža v prilagojenem gospodarjenju z gozdom, ločimo tri stopnje poudarjenosti funkcij:

Preglednica 4: Stopnja poudarjenosti funkcij in način gospodarjenja

STOPNJA	PUDARJENOST FUNKCIJE	NAČIN GOSPODARJENJA
1.	Funkcija določa način gospodarjenja z gozdom	Prilagojeno gospodarjenje
2.	Funkcija pomembno vpliva na način gospodarjenja z gozdom	Delno prilagojeno gospodarjenje
3.	Funkcija le deloma vpliva na način gospodarjenja z gozdom	Običajno gospodarjenje

7.1 EKOLOŠKE FUNKCIJE

7.1.1 Varovanje gozdnih zemljišč in sestojev

Zakovitosti te funkcije oziroma vloge so vezane na vplive vegetacijske odeje za preprečevanje erozije. Vplivno območje funkcije sega preko meja gozda, saj gozd ne varuje samo tal pod seboj, temveč tudi nižje ležeča tla, lahko pa tudi zelo oddaljena rastišča. To funkcijo opravljajo gozdovi, ki preprečujejo erozijo, usade, zemeljske in snežne plazove. Plazovi in usadi največkrat nastanejo na pobočjih, kjer preperela in plitva tla prekrivajo za vodo slabo propustno matično kameninsko podlago. To so predvsem ekstremna rastišča, hudourniške grape, obrečni gozdovi, stene rečnih sotesk in poplavni gozdovi. Ti gozdovi imajo omejeno lesnoproizvodno vlogo s prilagojenim gospodarjenjem (Fajon, 2004).

Sem sodijo gozdovi ob Savinji, saj preprečujejo erozijo vodnih bregov in odnašanje erozijskega materiala v vodotoke. Gozdovi poraščajo naplavine, jih preko koreninskega spleta vežejo in učvrstijo ter na ta način preprečijo njihov nadaljnji transport. Ob visokih vodah umirjajo hitrost in s tem razdiralno moč površinskih voda, ob tem pa zadržujejo droben plovni material in izboljšujejo talne razmere na rastišču. Površina gozdov s to funkcijo je 4,92 ha. Zato imajo 1. stopnjo poudarjenosti (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998).

Usmeritve za ohranjanje in krepitev nam priporočajo zagotavljanje stalne pokritosti tal z rastlinsko odejo, malopovršinsko ukrepanje z nizko intenziteto del, uporabo okolju prijaznih tehnologij, puščanje visokih panjev po sečnji, odstranjevanje pretežkih dreves za razbremenitev najbolj strmih brežin in preprečevanje potencialnih erozijskih žarišč, pri obnovi izbiranje in pospeševanje dreves z globokim koreninskim sistemom in široko ekološko amplitudo. Prepovedano je grajenje vlak na strmih in erodibilnih tleh in obvezna je izdelava presoj vplivov na okolje pri novogradnji gozdnih cest (Fajon, 2004).

Slika 3: Gozdovi in koridorji obvodne drevnine, ki poraščajo bregove Savinje, imajo pomembno varovalno vlogo (foto:Fonda)

7.1.2 Hidrološka funkcija

Ker voda ni obnovljiv, temveč končen vir, ki se kakovostno obnavlja v velikem vodnem krogu, postaja vodna vloga gozda vse pomembnejši argument za ohranjanje gozda in za njegov ustrezen prostorski raspored. Kot vsak naravni vir ima tudi voda svoje proizvodne vloge (pitna voda, industrijska voda, vir energije ...), okoljsko vlogo (biotopska, pestrostna, klimatska, transportna) in socialne vloge (rekreacijska, turistična, estetska, dediščinskovarstvena ...)(Fajon, 2004).

Gozd uravnava pot in hitrost prehoda padavin v tla in površinske vodotoke. Gozdno drevje vpliva na vodno bilanco gozdnih tal in na hidrološke značilnosti širše okolice. Zaradi sposobnosti zadrževanja vode v krošnjah dreves in v gozdnih tleh gozd zmanjšuje površinski odtok vode, s tem pa tudi erozijo (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996).

V gozdovih ob reki Savinji leži velik del vodnega bogastva, ki je že sedaj in bo tudi v prihodnosti pomemben vodni vir za velik del celjske regije. Gozd igra zelo pomembno vlogo pri obnavljanju podtalnice, ker usmerja padavine v tla (vertikalni transport vode skozi koreninski horizont) in izboljšuje kakovost vode zaradi čistilne sposobnosti humusne

plasti. Gozdovi ob vodotokih blažijo in zadržujejo vnose organskega materiala, poleg tega pa absorbirajo znaten del v vodi raztopljenih mineralov, ki se stekajo z okoliških zemljišč in na ta način znižujejo njihovo koncentracijo v vodotokih in v podtalnici. To je zlasti pomembno za področje z intenzivnim kmetijstvom in uporabo kemičnih sredstev (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998). Ministrstvo za okolje in prostor je leta 2002 izdalo Uredbo o ukrepih celovite sanacije ter Odlok o območjih vodonosnikov in njihovih hidrografskih zaledij, ogroženih zaradi fitofarmacevtskih sredstev. Tako so poudarili pomen tega območja kot vira pitne vode, k temu pa pripomorejo tudi gozdovi na tem območju, površina gozdov s to funkcijo je 10,59 ha, zato imajo 1. stopnjo poudarjenosti.

Usmeritve za ohranjanje in krepitev funkcije nam naročajo dosledno upoštevanje varstvenega režima in ukrepov (prepoved gradnje objektov in odlagališč, izkopa gramoza, tranzitnega prometa, uporabe škodljivih snovi in gnojila, spreminjanja vegetacije, lova in nabiranja živali ...), zmanjšanje vpliva gospodarjenja z gozdovi na vodo: prepoved gradnje gozdnih prometnic v najožjem varstvenem pasu, uporaba biološko razgradljivih olj, podaljšanje proizvodne dobe gozdov, malopovršinsko ukrepanje, uporaba okolju prijaznih tehnologij, ohranjanje in vzdrževanje naravne obvodne drevnine in razbremenitev strmih brežin spodnjih delov vodotokov (težka drevesa), ki povzročajo usade in erozijska jedra, obvezno odstranjevanje sečnih ostankov in umetnih odpadkov iz strug vodotokov, puščanje naravnih preprek v strugah, namenjanje pozornosti presvetljevanju, ki vpliva na razgrajevanje humusa (in sproščanje nitratov)(Fajon, 2004).

7.1.3 Biotopska funkcija

Biotopska raznovrstnost je kazalec kakovosti okolja, zato postaja njeno ohranjanje ena najpomembnejših nalog gozdarstva. Pri gospodarjenju je potrebno upoštevati tri nivoje biološke raznovrstnosti: ohranjenost pestrosti gozdnih tipov, vrstno pestrost in ohranjanje avtohtonih struktur.

V obravnavanem območju, kjer prevladujejo obsežne kmetijske površine, zasajene z monokulturami, imajo posebno biotopsko funkcijo posamezni ožji pasovi in otoki gozdov

sredi agrarne krajine. Posebej je biotopska funkcija izražena v gozdovih ob Savinji, saj imajo ti gozdovi pomembno vlogo kot zvezni člen med biotopi. Gozdovi so pomembni habitati za obstoj in ohranitev populacij različnih vrst prostoživečih živali ter pomemben prostor redkih, ogroženih ali ekosistemsko pomembnih rastlinskih vrst (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998). Po podatkih lovske družine Prebold se v latkovski gmajni pojavljajo: lisica (*Vulpes vulpes*), jazbec (*Meles meles*), kuna belica (*Martes foina*), srnjad (*Capreolus capreolus*), poljski zajec (*Lepus Europaeus*), pižmovka (*Ondarta zibethica*), fazan (*Phasianus calhicus*), sraka (*Pica pica*), šoja (*Garrulus glandarius*), siva vrana (*Corus corone cornix*), kos (*Turdus merula*), kanja (*Buteo buteo*), skobec (*Accipiter nisus*), navadna postovka (*Falco tinnunculus*), sršenar (*Pernis apivorus*), lesna sova (*Strix aluco*), prehodno se pojavljajo tudi: raca mlakarica (*Anas platyrhynchos*), mali ponirek (*Tachybaptus ruficollis*), čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*), vodomec (*Alcedo atthis*), črna liska (*Fulica atra*), siva čaplja (*Ardea cinerea*) in labod grbec (*Cygnus olor*). Površina gozdov in površin, poraslih z gozdnim drevjem, je 22,17 ha. Te gozdove smo uvrstili v 1. stopnjo poudarjenosti.

Usmeritve za ohranjanje in krepitev funkcije slonijo predvsem na prilagojeni intenzivnosti in dinamiki gospodarjenja z gozdom okoli življenjskih prostorov, aktivnih gnezdišč, brlogov in zavetišč.

Slika 4: Ostanki gozdov ob Savinji predstavljajo pomemben biotopski koridor v ravninski pokrajini (foto: Fonda)

7.1.4 Klimatska funkcija

Gozd vpliva na klimo s svojo prisotnostjo in načinom porazdelitve ter povezanostjo z vodnim ciklom. Na splošno gozd predstavlja element atlantifikacije klime, medtem ko rabe, ki nastajajo namesto gozda, prinašajo značilnosti kontinentalne klime (večji temperaturni ekstremi, nižja zračna vlaga). Javni pomen klimatske vloge gozda se na splošno izraža kot prispevek h kakovosti življenja (Fajon, 2004).

To funkcijo opravljajo predvsem gozdovi, ki varujejo kmetijske površine pred vetrom ali pozebo oziroma lokalno izboljšujejo podnebne razmere v območjih naselij. Gozdovi ob Savinji umirjajo moč vetra in blažijo temperaturne ekstreme v svoji okolici in tako ugodno vplivajo tudi na kmetijska zemljišča. Prepreka, ki jo predstavlja drevje v obliki pasu (vegetacijski koridor), lahko tako zmanjša hitrost vetra za 10 % v območju za prepreko, ki je enako 25-kratni višini dreves. Pasovi dreves povečujejo turbulenco in mešanje zraka, kar ugodno vpliva na donose bližnjih zemljišč. Bližina gozdov blagodejno vpliva tudi na klimo v naseljih, saj gozdovi zmanjšujejo temperaturne ekstreme in zvišujejo zračno vlago. Pri blažitvi vetrnih sunkov in temperaturnih ekstremov imajo pomembno vlogo tudi gozdovi ob Savinji, ki predstavljajo redke in v nekaterih primerih tudi edine gozdove v agrarni krajini, ki tako pomembno vplivajo tudi na okoliška kmetijska zemljišča. Površina gozdov in površin z gozdnim drevjem je 22,17 ha. Te gozdove smo uvrstili v 1. stopnjo poudarjenosti (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998).

Upoštevanje sestojne mikroklimе, še posebej pri gojitvenem ukrepanju (pomlajevanje), ohranjanju in vzdrževanju protivetrnih pasov in omejkov, ki varujejo kmetijske površine in naselja pred neugodnimi klimatskimi vplivi, bo pozitivno vplivalo na ohranjanje in krepitev klimatske funkcije.

Slika 5: Gozdovi blagodejno vplivajo na kmetijske površine (foto: Fonda)

7.2 SOCIALNE FUNKCIJE

7.2.1 Rekreatijska funkcija

Gozd vpliva na človekovo fizično in psihično počutje s svojo pojavnostjo in možnostjo, ki jih nudi za različne oblike rekreacije in preživljanja prostega časa. Srečanje z gozdom za večino ljudi predstavlja srečanje z naravo in ima tudi vzgojni pomen. Pri izbiri primarnih lokacij rekreacije igrajo največjo vlogo estetska merila, počutje, možnost orientacije in stopnje naravne ohranjenosti (Fajon, 2004). Prebivalstvo, ki se je včasih ukvarjalo z drugačnimi oblikami oddiha in rekreacije, se sedaj vse bolj vrača v bližine gozdov, tako tudi v gozdove ob Savinji. Obisk je velik še posebej v toplejših mesecih. Na obravnavano območje vplivajo tako dnevne migracije prebivalstva kot tudi migracije ob koncu tedna. Predvsem so primernejše starejše razvojne faze gozda zaradi relativne preglednosti, pozitivno pa učinkujejo posamezne jase.

Rekreatijska vloga se zelo tesno prepleta z ostalimi funkcijami (turistična, zdravstvena, estetska, vzgojna), lahko pa ponekod ogroža ostale funkcije (hidrološka, biotopska,

varovanje naravne in kulturne dediščine) in zaradi tega je potrebno zagotoviti načrtno ter neagresivno izvajanje in razvijanje funkcije. Ob Savinji so za obiske najbolj zanimivi piknik prostori, kopališča ob Savinji, sprehajalna pot po nabrežju Savinje ter novo nastali športni park. Površina gozdov s to funkcijo je 15,51 ha. Gozdove smo uvrstili v 1. stopnjo poudarjenosti (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998).

Usmeritve za ohranitev in krepitev funkcije:

- omejitev rekreacijskih oblik v gozdu, ki obremenjujejo rastlinsko in vznemirjajo živalsko skupnost gozda (motokros),
- razvijanje gozdu prijaznih oblik rekreacije (t. i. mehke oblike rekreacije) na določenih poteh v gozdu,
- oprema poti z orientacijskimi tablam in kažipoti,
- oblikovati je potrebno atraktivne gozdne rekreacijske ambiente.

Slika 6: Sprehajalna pot ob Savinji (foto: Fonda)

7.2.2 Estetska funkcija

Gozd se kot estetska kategorija pojavlja v več merilih: v regionalnem, v merilu sestoja in v merilu drevesa ali grma. V dožemanju lepote gozda ne gre samo za vidne zaznave, temveč tudi za zaznavo sluha, tipa, vonja in celo okusa. Estetsko funkcijo imajo gozdovi, kjer je

poudarjena tudi rekreacijska in turistična funkcija, gozdni obronki, posamezno drevje v kulturni krajini. Estetska vloga se običajno aktivira šele v povezavi s kakšno drugo kot npr. turistično, rekreacijsko, funkcijo varovanja naravne in kulturne dediščine. Na estetsko funkcijo vpliva tudi ritem časovnih sprememb v gozdu, od razvojnih faz do spremembe letnih časov. Estetske občutke vzbujata tako pestrost kot monotonija (Fajon, 2004).

Gozdovi s poudarjeno estetsko funkcijo so gozdovi ob Savinji, gozdni otoki in gozdni robovi, ki največ prispevajo k lepoti krajinske podobe. Površina gozdov s to funkcijo je 22,17 ha. Uvrstili smo jih v 1. stopnjo poudarjenosti (Gozdnogospodarski načrt ...,1996, Pravilnik ..., 1998).

Za krepitev funkcije je potrebno vzdrževati naravno strukturo sestojev po drevesnih vrstah, zgradbi in starosti ter pestrosti oblik. Ohranjati je treba razgiban, lepo oblikovan in raznovrsten gozdni rob, grmovnice, stara drevesa in drevesa izrednih dimenzij ter zanimivih oblik, vodne površine, steze, pešpoti in druge estetske elemente gozda.

Slika 7: Zrcalna podoba obvodnega koridorja v Savinji (foto: Fonda)

7.2.3 Funkcija varovanja naravne in kulturne dediščine ter drugih vrednot okolja

Gozdovi s funkcijo varovanja naravne in kulturne dediščine so lahko naravni spomeniki sami po sebi, lahko pa so del naravnih ali kulturnih spomenikov v tem, da predstavljajo njihovo okolje. Lastniki in upravljalci gozdov so izvirni imetniki dediščine, ki je po načelu dobrega gospodarja ne smejo zapraviti, temveč jo morajo ohranjati, varovati in plemenititi (Fajon, 2004). Funkcija varovanja naravne in kulturne dediščine in drugih vrednot okolja se je leta 2002 razdelila v dve funkciji: na funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti ter varstva narave in na funkcijo varovanja kulturne dediščine. V diplomskem delu uporabljam staro poimenovanje. Gozd lahko na naravno in kulturno dediščino vpliva negativno s preraščanjem arheoloških nahajališč. V gozdu in gozdnem prostoru najdemo po izvoru tri skupine naravne in kulturne dediščine:

- izvirno naravno dediščino (biocenotska, biotopska in dendrološka),
- vseljeno naravno in kulturno dediščino (naravnega porekla, kulturnega porekla, razgledišča),
- zasedeno naravno in kulturno dediščino (npr. arheološka dediščina, stavbna dediščina, sledovi nekdanje zemljiške rabe).

V obravnavanem območju imajo poudarjeno funkcijo varovanja naravne in kulturne dediščine in drugih vrednot okolja ostanki obrečnih in nižinskih gozdov (gmajne in dobrave – latkovska gmajna), ki so zaradi redkosti in ogroženosti pomembni kot izjemen tip habitatov ogroženih živalskih vrst v izrazito kmetijski krajini. Površina gozdov s to funkcijo je 10,59 ha. Te gozdove smo uvrstili v 2. stopnjo poudarjenosti (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998).

7.2.4 Higiensko-zdravstvena funkcija

Gozd pri uresničevanju te funkcije zadovoljuje človekove potrebe po zmanjševanju škodljivih vplivov emisij, hrupa, prahu, aerosolov, plinov in žarčenja. Prisotnost funkcije je vezana na površino in prostorski razpored gozda. Sonaraven, trajnosten in mnogonamenski

gozd najboljše opravlja to vlogo s filtriranjem lahkih trdnih delcev, sedimentacijo prahu, absorpcijo plinov, močnejšo termiko in turbulenco, zmanjševanjem hrupa, filtriranjem odcedkov z agrarnih površin, umirjanjem in vlaženjem sestojne klime. S splošnim naraščanjem obremenjenosti okolja krog uporabnikov te funkcije stalno narašča.

Gozdovi opravljajo omenjeno funkcijo predvsem v bližini podjetja Schiedel in betonarne Ecobeton, kjer blažijo negativne vplive hrupa in prahu. Površina gozdov s to funkcijo je 15,51 ha. Uvrstili smo jih v 2. stopnjo poudarjenosti.

Zdravstvena vloga gozda je lahko ogrožena, in sicer z nepremišljenimi krčitvami tam, kjer je tak gozd najbolj potreben – v bližini urbanih industrijskih središč, gozd pa lahko prizadene tudi samo opravljanje te vloge, saj se številni filtrski učinki v gozdu akumulirajo in ga na koncu lahko tudi uničijo (Gozdnogospodarski načrt ..., 1996, Pravilnik ..., 1998).

Slika 8: Gozdovi blažijo negativne vplive hrupa in prahu (foto: Fonda)

Zaščitna, obrambna, poučna, raziskovalna in turistična funkcija imajo v teh gozdovih 3. stopnjo poudarjenosti.

Proizvodne funkcije (lesnoproizvodna funkcija, funkcija pridobivanja drugih gozdnih dobrin in lovnogospodarska funkcija) imajo prav tako 3. stopnjo poudarjenosti.

Preglednica 5: Funkcije gozdov z ovrednoteno stopnjo poudarjenosti in površino

SKUPINE FUNKCIJ	FUNKCIJE	STOPNJA POUДАРJENOSTI	POVRŠINA (ha)
EKOLOŠKE	VAROVANJE GOZDNIH ZEMLJIŠČ IN SESTOJEV	1	4,92
	HIDROLOŠKA	1	10,59
	BIOTOPSKA	1	22,17
	KLIMATSKA	1	22,17
SOCIALNE	REKREACIJSKA	1	15,51
	ESTETSKA	1	22,17
	FUNKCIJA VAROVANJA NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE TER DRUGIH VREDNOT OKOLJA	2	10,59
	HIGIENSKO-ZDRAVSTVENA FUNKCIJA	2	15,51
	ZAŠČITNA	3	/
	OBRAMBNA	3	/
	POUČNA	3	/
	RAZISKOVALNA	3	/
	TURISTIČNA	3	/
	LESNOPROIZVODNA	3	/
PROIZVODNE	FUNKCIJA PRIDOBIVANJA DRUGIH GOZDNIH DOBRIN	3	/
	LOVNOGOSPODARSKA	3	/

8 TEMELJNI PROBLEMI V LATKOVSKI GMAJNI

Analiza obstoječega stanja kaže na nekatere temeljne probleme, ki so prisotni pri odnosu do gozdov in pri gospodarjenju z njimi. Primerjava med obstoječim in optimalnim stanjem oziroma odnosom do gozdov nakazuje naslednje temeljne probleme:

- neugodna lastniška struktura,
- neustrezno gospodarjenje z gozdovi,
- neurejen pravni status gozdov,
- obremenitve gozdov (obiskovalci, divja odlagališča).

8.1 NEUGODNA LASTNIŠKA STRUKTURA

Od vseh opredeljenih gozdov v latkovski gmajni jih je 66 % v zasebni lasti. V gozdovih s poudarjenim javnim pomenom, kakršni so gozdovi v latkovski gmajni, lahko predstavlja takšen delež zasebne lastnine izrazito nasprotje med javnimi interesi in interesi gozdnih posestnikov. Medtem ko so prvi dolgoročni in nematerialne narave, so drugi večinoma kratkoročni in ekonomsko naravnani. Prevlada zasebne lastnine otežuje prilagojeno, večnamensko gospodarjenje.

Močna razdrobljenost zasebnih gozdov, ki jo nakazujejo le 0,20 ha velika povprečna gozdna posest in 0,10 ha velika povprečna gozdna parcela, je bistven omejitveni dejavnik pri celovitem in dolgoročnem gospodarjenju z gozdovi v latkovski gmajni.

Velik delež gozdnih posestnikov je nekmetov (95 %), ki pogosto ne kažejo zanimanja za gozd. To otežuje izvajanje potrebnih ukrepov pri gospodarjenju z gozdom. To dejstvo pride še bolj do izraza zato, ker so ukrepi pri prilagojenem gospodarjenju bolj zahtevni in intenzivnejši.

8.2 NEUREJEN PRAVNI STATUS GOZDOV

Gre za zaščito pred posegi v gozdni prostor in za ureditev gospodarjenja s temi gozdovi. Zaradi navidezne ekonomske nepomembnosti gozdov v primerjavi z visoko tržno vrednostjo kmetijskih in urbanih površin prihaja do pogostih nepretehtanih in škodljivih posegov v gozdni prostor. Posledica je nenehno zmanjševanje gozdnih površin. Neustrezni posegi v gozdove hkrati tudi zmanjšujejo njihovo odpornost.

8.3 NEUSTREZNO GOSPODARJENJE

Gospodarjenje z gozdovi z izrazito poudarjenim socialnim in ekološkim pomenom se razlikuje od gospodarjenja z ostalimi gozdovi. Gre za dodatne ukrepe in nekatere omejitve pri gospodarjenju. V preteklosti se predvsem iz ekonomskih razlogov ni gospodarilo na način, ki bi bil prilagojen njihovu pomenu, za te gozdove je bilo značilno kmečko »prebiranje«.

8.4 OBREMENITVE GOZDOV

8.4.1 Obiskovalci

Obremenitve z obiskovalci so glede na lego teh gozdov in na vse večjo osveščenost in potrebo ljudi po zdravem načinu življenja pravzaprav nekaj čisto normalnega. Rekreativna v gozdu je verjetno ena prvih in najpogostejših oblik uveljavljanja nematerialnega skupnega interesa nad gozdom – ne glede na lastništvo. Marsikdo si predstavlja, da je gozd prostor, kjer se sme marsikaj, česar drugod že zdavnaj ne smemo več delati. Obiskovalci prihajajo preko celega leta, kar povzroča obremenjenost gozdov. Poleg tega pa je tudi konfiguracija terena na večji površini taka, da omogoča aktivnosti, ki so primerne za različne strukture obiskovalcev (nezahtevne poti). Sprehajalci se v glavnem zadržujejo na glavnih poteh in se globlje v gozd redko spuščajo. Največ jih je na makadamskih poteh, ki obenem služijo tudi kmetijskim namenom. Ob reki Savinji se nahaja sprehajalna pot, ki pa je na žalost v precejšnjem delu zapuščena, tako da kljub izredni obvodni legi še ni polno zaživel.

8.4.2 Divja odlagališča, deponija gradbenega materiala

Divja odlagališča so klavrn dokaz kulture ljudi, posebej zdaj, ko je mogoče oddati vse vrste odpadkov (tudi nevarne) v zbirni center odpadkov v Latkovi vasi. V preteklosti so bila divja odlagališča eden največjih problemov v latkovski gmajni, saj so ljudje vozili odpadke iz vseh bližnjih krajev. Stanje se je bistveno izboljšalo leta 2001, ko so odprli zbirališče odpadkov v Latkovi vasi, največja divja odlagališča pa uspešno sanirali in postavili opozorilne table. Problem divjih odlagališč ali le raztresenih smeti, skritih za grmovjem, pa skrbi tudi širšo javnost (ocena velikosti 20 m²). Problem predstavlja tudi velika deponija gradbenega materiala (velikost 0,40 ha), kjer ljudje odlagajo vse vrste odpadnega in gradbenega materiala.

Slika 9: Mačehovski odnos do gozdov se še vedno kaže v divjih odlagališčih in deponijah gradbenega in odpadnega materiala (foto: Fonda)

9 STRATEGIJA UPRAVLJANJA Z GOZDOVI V LATKOVSKI GMAJNI

Upravljanje z gozdovi v latkovski gmajni je poleg ožjega, strokovnega področja načrtovanja in gospodarjenja bistveno povezano tudi z drugimi področji. Gre predvsem za vpliv ekonomskih, pravnih in političnih dejavnikov. Zato je nujen celovit in sistemski pristop k upravljanju.

Obstoječe stanje gozdov in opredeljeni temeljni problemi so osnova za oblikovanje smernic za gospodarjenje oziroma strategije upravljanja z gozdovi v latkovski gmajni. Glede na njihov utemeljen pomen je cilj vseh ukrepov strategije upravljanja naslednji:

Stabilen in naraven večnamenski gozd, v katerem bo zagotovljena trajnost delovanja poudarjenih ekoloških in socialnih funkcij in vlog.

Osnovni ukrepi strategije upravljanja z gozdovi v latkovski gmajni so:

- ureditev pravnega statusa,
- dolgoročno reševanje lastniške problematike,
- opredeljen varstveni režim,
- prilagojeno gospodarjenje z gozdovi,
- razvijanje rekreacijskih potencialov gozdov,
- zagotovitev stalnega vira financiranja.

Več ukrepov je med seboj povezanih in soodvisnih.

9.1 UREDITEV PRAVNEGA STATUSA

Ureditev pravnega statusa gozdov predstavlja osnovni ukrep upravljanja.

V prostorsko-ureditvenih pogojih občine Prebold (PUP, 2004) so ti gozdovi na predlog Zavoda za gozdove opredeljeni kot gozdovi s posebnim namenom. Vendar gre pri tem le

za prostorsko opredelitev gozdov, zato še vedno prihaja do neprehtnih posegov v gozdove.

Po Zakonu o gozdovih (1993, 2002) se lahko gozdovi, v katerih je izjemno poudarjena raziskovalna funkcija, higiensko-zdravstvena funkcija ali funkcija naravne in kulturne dediščine, razglasijo za gozdove s posebnim namenom. Gozdovi, v katerih je izjemno poudarjena zaščitna, rekreacijska, turistična, poučna, obrambna ali estetska funkcija, se lahko razglasijo za gozdove s posebnim namenom.

Gozdovi s posebnim namenom se razglasijo s predpisom lokalne skupnosti, če je izjemna poudarjenost funkcij gozdov v njenem interesu oziroma s predpisom vlade, če je izjemna poudarjenost funkcij gozdov v državnem interesu.

S predpisom, s katerim se gozd razglasi za gozd s posebnim namenom, se določi režim gospodarjenja s takim gozdom, izvajalec tega režima in zavezanec za zagotovitev sredstev za stroške, ki nastanejo zaradi posebnega režima gospodarjenja ali posebnega režima ureditve in opreme gozda s posebnim namenom.

Če se z razglasitvijo gozda s posebnim namenom omeji uživanje lastnine oziroma uveljavljanje lastniške pravice na gozd, ima lastnik pravice na gozd, ima pravico zahtevati ustrezne davčne olajšave ali pravico do odškodnine po predpisih o razglasitvi oziroma lahko zahteva, da mu Republika Slovenija ali lokalna skupnost, ki je gozd razglasila za gozd s posebnim namenom, ta gozd odkupi. Če lastnik to zahteva, je razglasitelj dolžan odkupiti ta gozd.

Dela, potrebna zaradi zagotovitve posamezne izjemno poudarjene socialne funkcije v gozdu, ki ni razglašen za gozd s posebnim namenom, se določijo s pogodbo med lastnikom takega gozda in državo oziroma lokalno skupnostjo. V pogodbi se določi lastniku gozda tudi višina odškodnine za zmanjšano lesnoproizvodno funkcijo in višina povračila za izvedbo v pogodbi določenih del.

V primeru gozdov v latkovski gmajni bi morala občina Prebold pripraviti predpis o razglasitvi gozdov s posebnim namenom, ki ga sprejme občinski svet. Okvirna vsebina tega predpisa naj bi bila naslednja:

- prostorska opredelitev gozdov s posebnim namenom,
- režim gospodarjenja,
- izvajalec režima gospodarjenja,
- zavezanec za zagotovitev sredstev za stroške, ki nastajajo zaradi posebnega režima ureditve in gospodarjenja s temi gozdovi.

Pričujoča diplomska naloga predstavlja strokovne osnove za izdelavo predpisa o razglasitvi gozdov s posebnim namenom v latkovski gmajni.

9.2 DOLGOROČNO REŠEVANJE PROBLEMATIKE LASTNIŠTVA

Neugodna lastniška struktura in močna razdrobljenost gozdne posesti sta temeljna problema pri gospodarjenju in upravljanju gozdov v latkovski gmajni.

Kratkoročno rešitev predstavljajo davčne olajšave in odškodnine, do katerih je lastnik gozda upravičen, če se mu zaradi posebnega režima gospodarjenja omeji uživanje lastnine oziroma se zmanjša lesnoproizvodna funkcija gozdov.

Dolgoročna in z ekonomskega vidika verjetno racionalnejša rešitev je postopen odkup razglašanih gozdov. Postopek odkupovanja zasebnih gozdov v latkovski gmajni bi bil dolgotrajen proces, ki bi moral biti sistematično voden, hkrati pa bi moral imeti točno opredeljene prioritete odkupa. Pogoj je stalen vir financiranja.

9.3 VARSTVENI REŽIM

Omejitve in prepovedi varstvenega režima se nanašajo na naslednje dejavnosti:

- **Krčitve gozdov** naj bi bile v celoti prepovedane.
- **Gradnja objektov, poti in druge infrastrukture.** Vsaka gradnja objektov bi morala biti od obstoječega gozdnega roba oddaljena za eno sestožno višino odraslega gozda. Za gradnjo kakršnih koli objektov oziroma infrastrukture znotraj gozdnega prostora bi moralo biti izdano posebno soglasje.
- **Varovanje rodovitnosti rastišča in stabilnosti gozda.** Prepovedano mora biti vsako dejanje, ki bi zmanjševalo stabilnost in trajnost gozda ter njegovega rastišča (npr. neodobren posek dreves in novoletnih drevesc, posegi preoblikovanja reliefa in uničevanje talnega profila, steljarjenje ...).
- **Odlaganje smeti in odpadkov** v gozdnem prostoru bi moralo biti strogo prepovedano in dosledno sankcionirano. Inšpektorji iz Inšpektorata RS za okolje, prostor in energijo kršitelje zelo težko in redko dobijo na kraju samem. Kadar jih ali pa če popolno prijavo pošljejo policisti, inšpektor posreduje predlog sodniku za prekrške. Veliko teh primerov pa potem na sodišču obleži in zastara. Po novem zakonu o prekrških so inšpektorji dobili več pristojnosti in bodo lahko sami mandatno kaznovali kršitelje.
- **Kurjenje v gozdu** naj bi bilo dovoljeno le na za to določenih mestih.
- **Vzdrževanje koridorjev obvodne drevnine.**

9.4 GOSPODARJENJE Z GOZDOVI V LATKOVSKI GMAJNI

Opremljen cilj upravljanja z gozdovi v latkovski gmajni narekuje celostno obravnavanje teh gozdov. Osnovna izhodišča gospodarjenja so:

- Kjer gozd je, naj gozd ostane.
- Sonaravno in večnamensko gospodarjenje, ki bo zagotavljalo ohranjanje rodovitnosti rastišča in gozdnih učinkov.

- Obnova uničenih in močno poškodovanih gozdov.
- Intenzivno sodelovanje z lastniki gozdov.

Osnova za gospodarjenje z gozdovi v latkovski gmajni so strokovna navodila, ki so zajeta v podrobnih gozdnogojitvenih načrtih. Izdeluje jih Zavod za gozdove Slovenije in so podlaga za konkretne ukrepe:

- izbira drevja za posek,
- gojitvenih del,
- načina spravila in prevoza lesa,
- izgradnja gozdne infrastrukture (gozdne ceste in vlake),
- varstva gozdov.

Poleg teh standardnih ukrepov pri gospodarjenju z gozdovi pa naj bi podrobni gozdnogojitveni načrti zajemali tudi vse dodatne ukrepe za gospodarjenje, ki ga narekujejo poudarjene ekološke in socialne funkcije gozdov.

Smernice za te ukrepe lahko razdelimo na splošne in na posebne smernice oziroma ukrepe, ki so prilagojeni posameznim izjemno poudarjenim funkcijam.

9.4.1 Splošna smernice za prilagojeno gospodarjenje

- malopovršinsko, individualno gospodarjenje,
- daljša proizvodna doba (pri posameznih drevesih do fizične starosti),
- daljša pomladitvena obdobja,
- ohranjanje in lokalno ponovno vzpostavljanje razgibane zgradbe gozdov,
- pravočasno in redno izvajanje vseh potrebnih gojitvenih in varstvenih del,
- redno vzdrževanje gozdne infrastrukture,
- redno saniranje vseh nastalih poškodb ali ovir na gozdnih tleh, sestojih ali gozdni infrastrukturi,
- skrben gozdni red.

9.4.2 Posebne smernice

9.4.2.1. Varovanje gozdnih zemljišč in sestojev (varovalna funkcija)

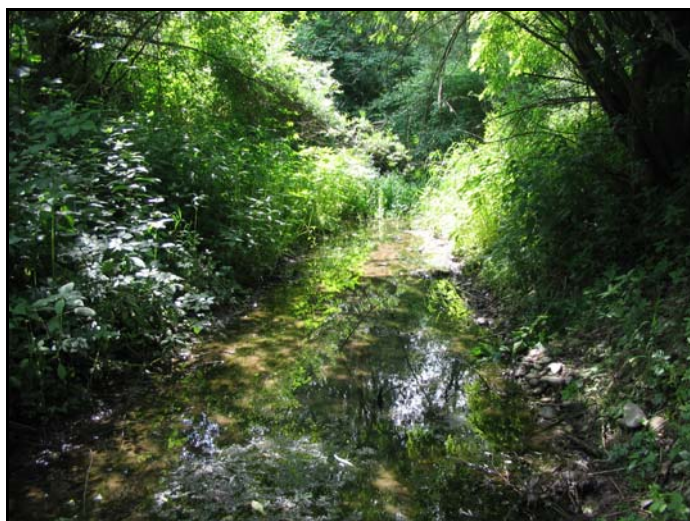
- upoštevanje vseh elementov, ki so pomembni za preprečevanje erozije (zastornost krošenj, tla, koreninski sistem),
- sanacija erozijskih žarišč,
- puščanje visokih panjev po sečnji.

9.4.2.2 Rekreatijska in estetska funkcija

- ohranjanje in oblikovanje privlačnih gozdnih ambientov s spreminjanjem oblike, vrste in zgradbe gozdov,
- odpiranje rezgledov,
- ohranjanje pestrih in postopno prehajajočih gozdnih robov,
- izgradnja in vzdrževanje gozdu prilagojene rekreacijske infrastrukture,
- ukrepi za usmeritev in razpršitev obiskovalcev gozdov (preprečevanje zbivanja tal in poškodovanja podrasti).

9.4.2.3 Biotopska funkcija

- zagotavljati moramo ohranitev ali vzpostavitev naravne drevesne sestave gozdnih življenjskih združb in krepitev vsestranske odpornosti gozdov,
- ohranjajo in obnavljajo naj se gozdne mlake, kali, izviri, studenci ter manjše gozdne jase,
- ohranjajo naj se vsa dupla, votla drevesa in sušice razen tistih, ki jih je zakonsko potrebno odstraniti,
- omejitev vseh del v obdobju gnezdenja ptic ali kotenja mladičev.

Slika 10: Manjše vodne površine imajo pomembno vlogo pri ohranjanju vrstne pestrosti (foto:Fonda)

Ukrepi za ostale poudarjene funkcije in vloge gozdov so zajeti v ustaljenem sonaravnem, skupinsko-postopnem gospodarjenju z gozdovi.

9.5 RAZVIJANJE REKREACIJSKIH POTENCIALOV GOZDOV

Ukrepi za razvijanje rekreacijskih potencialov gozdov v latkovski gmajni so naslednji:

- sprehajalne poti: označitev obstoječih in delno izgradnja novih steza skozi gozdove, ki so primerni glede na zaledje obiskovalcev in konfiguracijo terena ter obnova obstoječe poti ob Savinji,
- infrastruktura: namestitev primerne opreme ob sprehajalnih poteh (kažipoti, informacijske table, počivališča, piknik prostori).

9.6 ZAGOTOVITEV STALNEGA VIRA FINANCIRANJA

Osnovni pogoj za izvedbo vseh ukrepov v okviru strategije upravljanja z gozdovi v latkovski gmajni so zagotovljena sredstva.

Glavni stroški sistematičnega in dolgoročnega upravljanja teh gozdov so:

- odkup zasebnih gozdov v latkovski gmajni (cena 70 SIT/m² oz. 0,29 EUR/m²), (Cena zemljišča, 2005),
- izplačevanje odškodnin zasebnim gozdnim posestnikom zaradi omejitve pri gospodarjenju,
- nadstroški prilagojenega gospodarjenja z gozdovi,
- postavitev in vzdrževanje rekreacijske infrastrukture.

Možni viri financiranja so naslednji:

- stalna postavka v občinskem proračunu,
- donacije, prispevki, sponzorstvo.

10 PREDLOGI KONKRETNIH PROJEKTOV

V okviru opredeljene strategije gospodarjenja z gozdovi v latkovski gmajni predlagam naslednje konkretne projekte za izvedbo (priloga B):

Pogozditev brežine pod jezo pri Rarišu. Brežina, ki jo je ob poplavi leta 1999 odnesla Savinja in jo je letošnje leto uspešno saniralo podjetje NIVO Celje, je sicer sanirana, ne pa tudi ozelenjena. Delno se površina brežine naravno zarašča s pionirskimi drevesnimi vrstami, vendar proces zaradi odnešene humusne plasti in visokih vod teče zelo počasi. Površina 0,50 ha, število sadik: 500.

Potrebni ukrepi: pogozditev z rastišču primernimi drevesnimi vrstami, intenzivni gozdnogojitveni ukrepi v začetnem obdobju snovanja gozdnega sestoja. Ocena stroškov: 550.000 SIT oz. 2.292,71 EUR.

Slika 11: Na novo sanirana brežina, ki jo je potrebno pogozditi (foto: Fonda)

Ureditev sprehajalne poti ob Savinji (grobelski jez – latkovski jez). Pot je že v neki meri izdelana, vendar je zaradi premajhnega števila obiskovalcev skoraj v celoti zapuščena. To željo za ureditev poti ima tudi vaški svet. Dolžina poti: 2050 m.

Potrebni ukrepi: delna ureditev obstoječe poti, označitev poti, namestitev informacijskih tabel in rekreacijske infrastrukture. Ocena stroškov: 900.000 SIT oz. 3.751,72 EUR.

Ureditev piknik prostora pri latkovskem jezu. Leta 1990 so poplave pri latkovskem jezu uničile malo igrišče in piknik prostor. Vse do danes so na ta prostor vozili različne odpadke, tako da ga ni bilo moč uspešno obnoviti (neuspešne so bile tudi opozorilne table – prepovedano odlaganje odpadkov). Površina 0,48 ha.

Potrebni ukrepi: uspešna sanacija omenjenega prostora, ozelenitev, postavitve ograje, postavitve klopi, kurišč, košev za smeti ter informacijske table.

Ocena stroškov: 1.500.000 SIT oz. 6.252,86 EUR.

11 PREDLOG OSNUTKA ZA RAZGLASITEV GOZDOV S POSEBNIM NAMENOM

Za gozdove s posebnim namenom se razglasijo parcelne številke, vpisane v zemljiškoknjižnem vložku, k.o. Latkova vas.

Parcelne št.: 1350/59, 1530/162, 1135/1 (del), 1350/54 (del), 1350/17 (del), 1350/84 (del), 1144/1 (del), 1137/1 (del), 1135/5 (del), 1374/27 (del), 1350/194 (del), 1350/205 (del), 1350/58 (del), 1350/50 (del), 1350/89 (del), 1350/76 (del), 1374/26 (del), 1350/193 (del), 1350/170 (del), 1350/52 (del), 1350/88 (del), 1350/202 (del), 1350/51 (del), 1350/85 (del), 1350/201 (del), 1350/49 (del), 1350/83 (del), 1350/82 (del), 1350/81 (del), 1350/78 (del), 1350/48 (del), 1106/2 (del), 1350/198 (del), 1350/163 (del), 1350/77 (del), 1350/47 (del), 1142/2 (del), 1140/2 (del), 1136 (del), 1135/6 (del), 1135/4 (del), 1350/54 (del), 1350/90 (del), 1140/3 (del), 1140/1 (del), 1137/2 (del). Skupna površina 4, 43 ha.

Za gozdove s posebnim namenom se razglasijo parcelne številke, vpisane v zemljiškoknjižnem vložku, k.o. Šempeter v Savinjski dolini:

Parcelne št.: 1176/5 (del), 1176/41 (del), 1176/6 (del), 1176/36 (del), 1176/1 (del), 1176/33 (del), 1176/9 (del), 1175/43 (del), 1176/7 (del), 1176/16 (del), 1176/35 (del), 1176/31 (del), 1176/38 (del), 1176/5 (del), 1176/11 (del), 1175/44 v 1176/17 (del), 1176/42 (del), 1176/34 (del), 1176/40 (del), 1176/1 (del), 1176/15 (del), 1176/10 (del), 1176/8 (del), 1176/32 (del), 1176/30 (del), 1176/45 (del), 1175/1 (del), 1176/29 (del), 1176/39 (del). Skupna površina 2,45 ha.

Za gozdove s posebnim namenom se razglasijo parcelne številke, vpisane v zemljiškoknjižnem vložku, k.o. Sveti Lovrenc (Gornja vas):

Parcelne št.: 1502/2 (del), 1502/42 (del). Skupna površina 0,14 ha.

12 ZAKLJUČEK

Vloge gozdnatih ostankov (gozdne zaplate, koridor obvodne drevnine, travnik z gozdnim drevjem) so tem večje, čim bolj izrazito je človek preoblikoval naravo oziroma čim več gozdov je izkrčil in spremenil prvotno rabo zemljišča. Ostanke gozdov na celotnem obravnavanem območju imajo nekatere ekološke in socialne funkcije na 1. stopnji poudarjenosti, kar nakazuje, kako pomembna je njihova prisotnost na tem območju.

Pri analizi površin, ki so od leta 1825 naprej izginjale z gozdnega pokrova, sem ugotovil, da so vzroki krčitev po površinah največji zaradi urbanizacije, industrije in kmetijstva. Krčitve se še vedno dogajajo, včasih tudi brez soglasja ZGS OE Celje. Najbolj aktivno se moramo boriti proti nelegalnim ali vprašljivim posegom v gozdne ostanke, saj ti ostanke gozdov predstavljajo ene zadnjih zelenih otokov v agrarnem prostoru. Sedanja razporejenost in ohranjenost ostankov gozdov je zadovoljiva. Manjše zaplate in drugi gozdni ostanke imajo izredno poudarjene ekološke in socialne funkcije. Sedanja stopnja deforestacije in fragmentacije ostankov gozdov nam lahko pove, kakšen je bil odnos do gozdov ob Savinji skozi leta. Stopnja denaturalizacije gozda in slaba ekološka stabilnost povesta, da je bilo v preteklosti pri obravnavanju gozdnih ostankov storjenih mnogo napak. Proces fragmentacije je močno zaznamoval ostanke gozdov ob Savinji. Zaradi kmetijskih, industrijskih in urbanih površin je bilo posekanih kar 89 % gozdov ob Savinji. Spremembe v strukturi krajine so marsikje nenadomestljivo spremenile prostorski razpored gozda in še pomembnejših zaplat. Veseli smo lahko, da v spremenjeni kmetijski krajini po vseh posegih še najdemo ostanke naravne vegetacije, toda brez zavarovanja teh površin je njihov obstoj v prihodnosti vprašljiv.

Zaradi načrtovanja širjenja naselij in obenem večanja števila prebivalstva se bodo obremenitve na ostanke gozdov še stopnjevale. Občina Prebold je leta 2005 prekategorizirala nekatera kmetijska zemljišča v zazidalna in tako še povečala pritiske na ostanke gozdov ob Savinji.

Aktivno sodelovanje med gozdarji in občino Prebold bi moralo voditi do razprave in sprejema odloka o gozdovih s posebnim namenom. Ker je ena od osnov odloka odkup

razglašeni gozdovi ali nadomestilo in davčna olajšava lastnikom, vemo, da se bo v procesu pojavilo še nekaj težav. Problemi pri odkupih se bodo pojavili, saj vemo, da svoj gozd lažje prodajo meščani, mlajše generacije, brezposelni in upokojenci. Če lastniki ne sodelujejo z Zavodom za gozdove, je večja možnost, da bodo gozd lažje prodali. Večina ljudi je tudi mnenja, da občina odkupuje njihove gozdove le za nadaljnjo prodajo. Ovira, s katero se bo Zavod za gozdove srečeval, je tudi navezanost ljudi na gozd, večkrat so to »le« duševne vezi s svojim gozdom. Ljudi bo potrebno prepričati, da bodo v prihodnosti gozdovi otoki oddiha in da jih je potrebno zavarovati pred elementi sodobnosti, kot sta nenasitna industrija in grabežljiva urbanizacija.

13 VIRI IN LITERTURA

13.1 CITIRANI VIRI

»Cena zemljišča« 2005. Celje, ZGS, OE Celje. (osebni vir, december 2005)

Dolinar I. 2004. Zgodovina Latkove vasi v Savinjski dolini. Prebold, Občina: 303 str.

Fajon Š. 2004. Razvoj gozdnih površin v mestu Kranj: diplomsko delo. Ljubljana, samozaložba: 76 str.

Gozdnogospodarski načrt GGO Žalec, 1995 – 2005. 1995. Žalec, Zavod za gozdove Slovenije, OE Celje, KE Žalec.

Hostnik R. 1996. Zeleni pas Celja – Strokovne osnove za razglasitev gozdov s posebnim namenom. Celje, Zavod za gozdove OE Celje: 51 str.

Odlok o območjih vodonosnikov in njihovih hidrografskih zaledij, ogroženih zaradi fitofarmacevtskih sredstev. Ur. l. RS št. 97/02

Odlok o prostorsko ureditvenih pogojih občine Prebold. 2004. Prebold, Občina: 52 str.

Pirnat J. 1994. Obvodna drevnina kot del krajinske infrastrukture. V: Gozd in voda : XVI. Gozdarski študijski dnevi. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo: 91-102.

Vedenik M. 2005. »Podatki lovske družine Prebold« (osebni vir, november 2005)

Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih. Ur. l. RS št. 5/98

Spodnja Savinjska dolina: vodnik. 1994. Strahovnik V. (ur.). Žalec: Turistična zveza Spodnje Savinjske dolina: 127 str.

Vočko E., Kugler E. 1995. Gozdovi ob Savinji v občini Žalec: raziskovalna naloga. Celje, Zavod za gozdove Slovenije OE Celje KE Žalec: 39 str.

Zakon o gozdovih. UR. l. RS št. 30/93 in 67/02.

13.2 DRUGI VIRI

Anko B. 1995. Funkcije in vloge gozda. Ljubljana, Univerza v Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo: 181 str.

Horvat D. 1997. Pomen gozdnih ostankov v revirju Polana: diplomska naloga. Ljubljana, samozaložba

Iglič V., Pirnat J. 2003. Posegi v gozdne zaplate in drevnino ob Kamniški Bistrici v občini Domžale v letih 1998–2002. Gozdarski vestnik, 7/8: 318–328.

Strniša A. 1997. Preučitev prostorske ureditve gozdnatih površin ob Savinji med Šeščami in Kasazami: strokovna naloga. Celje, Zavod za gozdove Slovenije OE Celje: 40 str.

ZAHVALA

Zahvala velja vsem, ki so mi pri izdelavi diplomske naloge pomagali in mi stali ob strani z dejanji ali le v mislih.

Zahvaljujem se svojemu mentorju doc. dr. Janezu Pirnatu in recenzentu prof. dr. Andreju Bončinu za predloge in misli ob grajenju diplomske naloge.

Zahvala velja vsem zaposlenim na Zavodu za gozdove OE Celje, posebej kartografu Branetu Štumfu za pomoč pri izdelavi kartnega materiala.

Staršema Zdenki in Janku se zahvaljujem za podporo v času študija.